

Αθήνα, 19/01/2022

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Τα παιδιά θα πάψουν να θυματοποιούνται στα ιδρύματα μόνο όταν βγουν από αυτά

Το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού μελετά τη θυματοποίηση των παιδιών και εφαρμόζει προγράμματα για την πρόληψή της στη χώρα μας, εδώ και πάνω από 45 χρόνια. Μεταξύ άλλων, το ΙΥΠ υλοποιεί παρεμβάσεις και σε ιδρύματα παιδικής προστασίας δημόσια και ιδιωτικά με μοναδικό πάντα στόχο τον ριζικό μετασχηματισμό των υπηρεσιών τους στην κατεύθυνση της οικογενειακής και κοινοτικής φροντίδας σύμφωνα και τις σύγχρονες, διεθνώς παραδεκτές αντιλήψεις για την παιδική προστασία.

Οι πρωτογενείς έρευνες του ΙΥΠ, επιβεβαιώνουν πλήρως τα διεθνή ερευνητικά δεδομένα οκτώ δεκαετιών: παρά τις όποιες καλές προσπάθειες και πρωτοβουλίες, η ιδρυματική φροντίδα είναι εξ ορισμού κακοποιητική κι επιφέρει συντριπτικές συνέπειες σε όλα τα επίπεδα ανάπτυξης ενός παιδιού.

Κι αυτό ισχύει για όλων των ειδών τα πλαίσια κλειστής φροντίδας παιδιών ανεξαρτήτως της «καλής» ή «κακής» εξωτερικής τους εικόνας.

Θα έπρεπε να είναι πλέον αυτονόητο και για όλους όσοι δεν έχουν εγγύτητα με τον χώρο της παιδικής προστασίας ότι η τοποθέτηση ενός κακοποιημένου παιδιού μέσα στο χαστικό περιβάλλον ενός ιδρύματος δε συνιστά προστασία του παιδιού αλλά μάλλον έκθεση ανηλίκου σε κίνδυνο και αυτό διότι:

(α) Το παιδί στο ίδρυμα δεν βρίσκει καμία «μεγάλη οικογένεια» παρά το ότι του επιβάλλεται να συμβιώσει με άλλα εξίσου τραυματισμένα παιδιά και όλα μαζί να ζουν χωρίς γονείς. Με τα παιδιά αυτά άλλωστε δεν το συνδέει τίποτε περισσότερο από την εμπειρία της δευτερογενούς κακοποίησης από το ίδιο το σύστημα

(β) το επιστημονικό προσωπικό μιας δομής, αν αυτό υπάρχει, δεν έχει 24ωρη παρουσία στο ίδρυμα

(γ) τα παιδιά ζουν υπό την επίβλεψη φροντιστικού προσωπικού που είναι πάντα λίγο σε αναλογία με το πλήθος των παιδιών και εναλλασσόμενο σε βάρδιες

(δ) το φροντιστικό προσωπικό είναι συνήθως ανειδίκευτο και ανεπιμόρφωτο σε θέματα διαχείρισης συμπεριφορών που προκύπτουν στα παιδιά από την ακραία παραμέληση και κακοποίηση που έχουν ήδη ζήσει.

Συνεπώς τα παιδιά που μπαίνουν στο «σύστημα» παιδικής προστασίας (σο σε ίδρυμα!) ακόμα κι αν δεν κακοποιηθούν από την ίδια την οργάνωση του περιβάλλοντός τους και τους ενήλικες που σχετίζονται με τη δομή που ζουν θα εκτεθούν πρόωρα και ακατέργαστα σε αρνητικές -συχνά φριχτές- εμπειρίες και παραβιάσεις από τα υπόλοιπα παιδιά.

Σύμφωνα με τις διεθνείς στατιστικές της UNICEF από την στιγμή που θα τοποθετηθεί σε ένα ίδρυμα ένα παιδί έχει περίπου 85% πιθανότητες να κακοποιηθεί σωματικά και 30% να κακοποιηθεί σεξουαλικά μόνο και μόνο από τα άλλα παιδιά με τα οποία συνοικεί. Αν σε αυτό προστεθούν τα περιστατικά κακοποίησης παιδιών από φροντιστές και παράγοντες των ιδρυματικών δομών και η θυματοποίησή τους από το ίδιο το μοντέλο λειτουργίας των ιδρυμάτων προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα πως δεν υπάρχει καλό για τα παιδιά ίδρυμα.

Το γεγονός ότι εν έτι 2022 στην χώρα μας εξακολουθούν να λειτουργούν ιδρύματα για παιδιά όταν αυτά έχουν κλείσει στο μεγαλύτερο μέρος της Ευρώπης (συμπεριλαμβανόμενης της Μεσογειακής, Ανατολικής και Βαλκανικής...) αποτελεί μια ιστορική ανορθογραφία του συστήματος παιδικής προστασίας στην χώρα μας και ταυτοχρόνως ένδειξη μιας δυστυχώς αυξανόμενης υστέρησης της Ελλάδας σε σχέση με τα διεθνή στάνταρντ στην κοινωνική πολιτική – και ως τέτοιο αποτελεί μια πρόκληση για άμεση ανάληψη πολιτικών πρωτοβουλιών αποϊδρυματοποίησης του συστήματος παιδικής προστασίας στην Ελλάδα.

Συνεπώς το ΙΥΠ δεν αναλάμβανε, δεν αναλαμβάνει και θα αναλάβει ποτέ προγράμματα εξωραϊσμού ιδρυμάτων.

Αντιθέτως το ΙΥΠ θα συνεχίσει, ως οφείλει, να συνδράμει τις Ελληνικές Αρχές και κάθε φορέα στις προσπάθειες οριστικής κατάργησης της κλειστής φροντίδας παιδιών και στην χώρα μας προκειμένου να μειωθεί η απόσταση που χωρίζει την Ελλάδα από τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένης και της Αν. Ευρώπης) στην παιδική προστασία.

Με αυτό το σκεπτικό, το ΙΥΠ έχει αναλάβει και την υλοποίηση στην Αττική του σκέλους των δράσεων αποϊδρυματοποίησης της πρώτης πιλοτικής φάσης του πανευρωπαϊκού προγράμματος Child Guarantee της UNICEF και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατόπιν διαγωνιστικής διαδικασίας του γραφείου της UNICEF στην Ελλάδα.

Στο πλαίσιο αυτό και σε ότι αφορά στην πρόσφατη εισαγγελική έρευνα σε δομή παιδικής προστασίας στην Αττική και τα όσα έως τώρα έχουν δει το φως της δημοσιότητας ως προς την εξέλιξη το ΙΥΠ επιθυμεί να τροφοδοτήσει το δημόσιο διάλογο εστιάζοντας στα παρακάτω:

Οι όροι ζωής των παιδιών σε ιδρύματα τα εκθέτουν ούτως ή άλλως σε κινδύνους συνεχούς θυματοποίησης. Και συνήθως οι μορφές θυματοποίησης των παιδιών στα ιδρύματα των ανεπτυγμένων χωρών δεν αφήνουν ίχνη ούτε ευρήματα που μπορεί να εντοπίσει κανείς με σωματικό έλεγχο. Ένας αποτελεσματικός μηχανισμός ελέγχου όμως που θα αποτελούσε υποχρεωτικό μέρος ενός συνεκτικού σχεδίου αποϊδρυματοποίησης, θα όφειλε να μπορεί να διερευνήσει όλα όσα στην τρέχουσα μορφή τους συγκροτούν τη φυσικοποιημένη ευαλωτότητα των παιδιών στα ιδρύματα.

Επομένως, με αφορμή το εν λόγω ίδρυμα και εκ του αποτελέσματος, ας αντιληφθούν οι Ελληνικές Αρχές την επιτακτική ανάγκη συνολικής αναμόρφωσης της διαδικασίας διερεύνησης καταγγελιών:

(α) ενοποιώντας τις διαδικασίες μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων (εισαγγελίας, αστυνομίας, δημοτικών και περιφερειακών κοινωνικών υπηρεσιών, σχολείων) που θα περιορίσουν και την πολλαπλότητα των ιατρικών και δικανικών εξετάσεων που επιτείνουν τη δευτερογενή θυματοποίηση παιδιών

(β) αξιοποιώντας διεθνείς πρακτικές και θεσπίζοντας ενιαία πρωτόκολλα στα οποία θα εκπαιδεύονται συστηματικά όλοι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες

(γ) θεσπίζοντας προδιαγραφές μεταβατικής λειτουργίας των ιδρυμάτων -στην κατεύθυνση του μετασχηματισμού των υπηρεσιών τους- βάσει των οποίων θα ελέγχονται

(δ) αναγνωρίζοντας ότι η συχνότητα και ως εκ τούτου η αποτελεσματικότητα των ελέγχων εξαρτάται ευθέως από την επένδυση της Πολιτείας σε υλικούς και ανθρώπινους πόρους

(ε) διασφαλίζοντας με τρόπο απόλυτο την προστασία όλων των παιδιών από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποτρέποντας τη διαρροή στοιχείων που δύνανται για το σχολικό περιβάλλον και για την τοπική κοινότητα να οδηγήσουν στην ταυτοποίηση των παιδιών

Σε αυτό το εγχείρημα θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και η υπαρκτή τεχνογνωσία του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης (OPCAT) του Ο.Η.Ε. που λειτουργεί με βάση το Ν 4228/2014¹ στο πλαίσιο της Ανεξάρτητης Αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη. Και σίγουρα ένας αποτελεσματικός έλεγχος των περιστατικών παραβίασης δικαιωμάτων στα ιδρύματα δεν θα διευκολυνθεί αν τυχόν αυτός ο έλεγχος ανατεθεί σε μηχανισμούς που δεν θα εστιάζουν στα κατ' εξοχήν πεδία κακοποίησης παιδιών στα ιδρυματικά πλαίσια.

Είναι κρίσιμο να εμπεδωθεί τώρα ότι είναι εξαιρετικά επικίνδυνο να ενεργοποιούμε διαδικασίες ελέγχου για την παιδική κακοποίηση που θα αναζητούν κατάγματα, ανοιχτές πληγές, υποθρεψία και σεξουαλική παραβίαση διεισδυτικού τύπου για να αποδείξουμε αν ένα περιβάλλον είναι κακοποιητικό ή όχι. Είναι ολισθηρό απόστημα να δημιουργούμε διαδικασίες διερεύνησης που αντί να ενισχύουν τη στρατηγική της αποϊδρυματοποίησης θα καταλήγουν να πιστοποιούν και να εγγυώνται την επάρκεια κακοποιητικών για τα παιδιά χώρων και να ανανεώνουν την πίστη των πολιτών στην ιδρυματική φροντίδα.

Το βασικό ερώτημα το οποίο στο ΙΥΠ έχουμε εδώ και χρόνια απαντήσει, είναι αν μπορεί να δημιουργηθεί διαδικασία διερεύνησης της κακοποίησης στα ιδρύματα αποκομμένη από τον συνολικό σχεδιασμό κλεισίματος όλων των δομών παιδικής προστασίας. Όχι δεν μπορεί. Εκτός από το ότι αυτό είναι επισφαλές γιατί παρατείνει την έκθεση παιδιών σε συνθήκες κακοποιητικές, είναι και σπατάλη χρόνου και ενέργειας να προσπαθεί κανείς να δημιουργήσει μέση οδό εκεί που δεν πρέπει να υπάρχει τέτοια.

Θα ήταν χρήσιμο να υπενθυμίσουμε σε αυτό το σημείο ότι το καλοκαίρι του 2021 το Υπουργείο Εργασίας παρουσίασε Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την ΑΙ που συγκρότησαν οι Ελληνικές Αρχές με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής². Έκτοτε, δε γνωρίζουμε σε ποιο στάδιο βρίσκεται ούτε η Στρατηγική ούτε το Σχέδιο Δράσης το οποίο μάλιστα περιλάμβανε συγκεκριμένες δράσεις, χρονοδιαγράμματα, συνεργασία με συναρμόδια Υπουργεία και προσδιορισμό των πηγών χρηματοδότησης της κάθε δράσης. Επιπλέον, εξ όσων γνωρίζουμε δεν έχει οριστεί ο μηχανισμός παρακολούθησης και η διυπουργική ομάδα που προβλεπόταν για την παρακολούθηση της υλοποίησης αυτού του εξαιρετικά φιλόδοξου και πολλά υποσχόμενου έργου ενώ η Στρατηγική δεν έχει τεθεί ακόμα υπόψη του Ελληνικού Κοινοβουλίου.

Με αυτήν την έννοια, το ταχύτατο προχώρημα του εκκρεμούς αιτήματος όχι μόνο της ανάπτυξης αλλά πρωτίστως της υλοποίησης μιας Εθνικής Στρατηγικής για την αποϊδρυματοποίηση που να είναι δημόσια γνωστή και να εμπεριέχει σαφή χρονικά ορόσημα για την παύση εισαγωγής νέων παιδιών σε ιδρύματα και το οριστικό κλείσιμο των ιδρυμάτων είναι κοινωνικά αναγκαία περισσότερο από ποτέ και είναι η καλύτερη δυνατή συνεισφορά – απάντηση στις διαρκείς καταγγελίες για θυματοποίηση παιδιών στα ιδρύματα.

¹ https://www.synigoros.gr/resources/docs/eee_opcat_2019_gr.pdf

² <https://easpd.eu/project-detail/di-greece-technical-support-on-deinstitutionalisation-di-process-in-greece/>